

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her:
<https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>
Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Peter Wilken Heiberg

Et hundredårsminde

af

Holger Nielsen og Henning Skov

PETER WILKEN HEIBERG
Et hundredårsminde

Peter Wilken Heiberg

Et hundredårsminde

af

Holger Nielsen og Henning Skov

Udgivet af Sparekassen Thy
1978

PETER WILKEN HEIBERG

er udgivet af:
Sparekassen Thy

trykt hos:
Grafico, Thisted

forsidetegning af:
Chr. Christoffersen

ISBN 87-980745-0-4

Indhold

Billedfortegnelse	6
Forord	7
Indledning	11
Barndom, skole- og studietid	11
Lægeeksamen og doktordisputats	13
Thistedtiden (1868-1879)	
Almindelig praksis, kirurg og gynækolog	15
Første ægteskab, USA-rejsen og andet ægteskab	16
Heibergs fund af »Thistedmiden«	20
Heibergs fugle- og jagtinteresse i Thy	23
Hilse-episoden med kollega	26
De sidste år i Thisted	30
Viborgtiden (1879-1920)	
Heibergs lægegerning i Viborg og omegn (praksis, sygehuslæge og stiftsfysikus)	33
Den Heibergske fuglesamling, anekdoter i forbindelse hermed samt »Petersdal«	39
Sygdom og død	54
Nekrologer	54
Statueafsløringen 12/10 1923	57
Afsluttende bemærkninger	61
Litteraturliste	63

Billedfortegnelse

Maleriet af Heiberg på Viborg sygehus	9
Heibergs anden hustru Abelone Marie Bonne	17
Heibergs tegning af »Thistedmiden« fra 1874	21
Dommen i retssagen vedr. hilse-episoden 1876	27
Heibergs operationsstue på Viborg sygehus 1899	35
Den Heibergske fuglesamling i Viborg	41
Fra samlingen: Kohejre, skudt 26/10 1903 i vejlerne i Han herred	43
Fra samlingen: Sneugle, skudt 6/1 1876 i Hjørdemål, Thy	45
Fra samlingen: Stor hornugle, skudt 8/10 1875 i Østerild klit, Thy	47
»Petersdal« ved Hald sø	49
Heiberg på »Petersdal« 1919	51
Heibergs gravsten på Viborg kirkegård	55
Mindesmærket ved Viborg sygehus	59

Forord

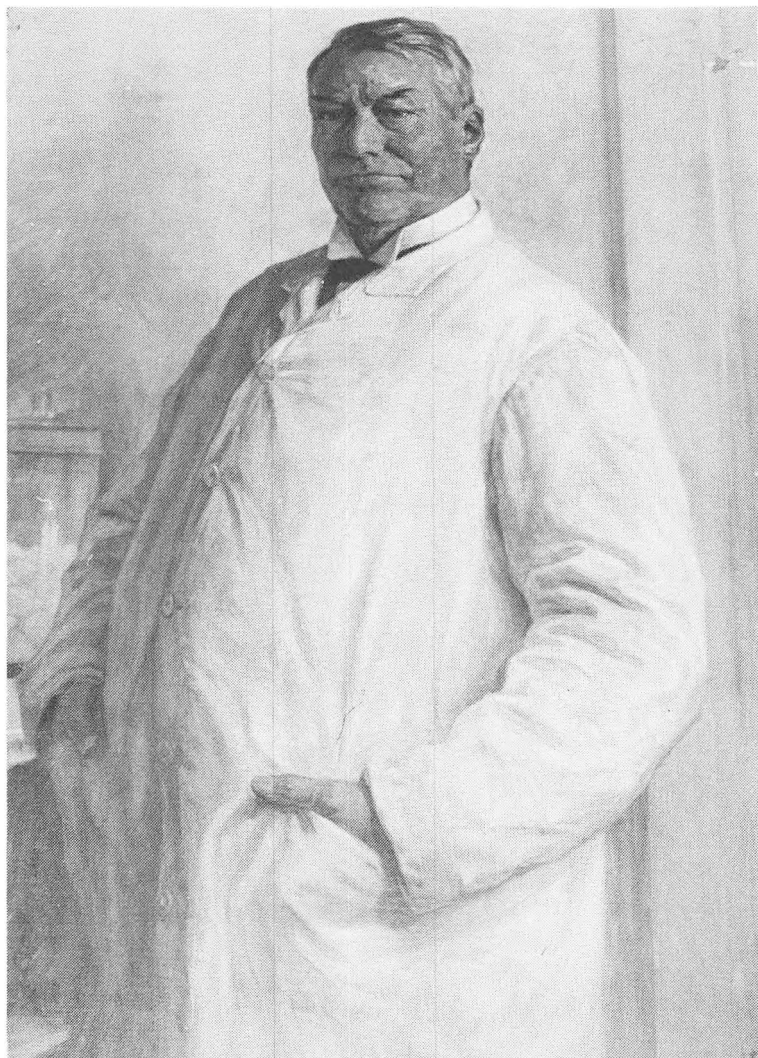
I anledning af, at det i 1979 er et hundrede år siden, distriktslæge Peter Wilken Heiberg forlod Thisted og rejste til Viborg, hvor han fik stilling som overlæge, senere stiftsfysikus, har vi ønsket at drage denne usædvanlige personlighed, berømt læge og naturven, frem fra glemselen, idet vi især har koncentreret os om mindre kendte forhold fra Heibergs Thisted-periode, da disse på mange punkter var spiren til - og baggrunden for - hans senere landskendte lægelige indsats i Viborg.

Vi er Sparekassen THY megen tak skyldig, fordi den har muliggjort udgivelsen af bogen.

Thisted og Viborg november 1978

Holger Nielsen,
fhv. overlæge, dr. med.,
Thisted.

Henning Skov,
Landsarkivet for Nørrejylland,
Viborg.

Maleriet af Heiberg på Viborg sygehus

Indledning.

Efter at have praktiseret i Thisted i ca. 10 år rejste dr. med. P.W. Heiberg i 1879 fra byen, hvor hans kirurgiske og gynækologiske virksomhed - udført under yderst primitive forhold - havde gjort hans navn som læge og operatør landskendt. Han udnævntes i 1879 til overlæge ved sygehuset i Viborg, hvor han i de følgende 37 år (fra 1893 yderligere som stiftsfysikus) udfoldede en stedse voksende betydningsfuld kirurgisk virksomhed, stadig optaget af - og arbejdende med - de nye kirurgiske landvindinger, der faldt i hans tid. Ved sin afsked i 1916 efterlod han sig et sygehus i rig blomstring, således at en ny stor udvidelse kunne tages i brug samme dag, han fratrådte, og sygehuset efter tidens krav deles i en kirurgisk og en medicinsk afdeling. Såvel i Thisted- som i Viborgårene var han elsket og forgudet af sine patienter, og sorgen var stor ved hans død i 1920.

Der er tidligere skrevet en del om hans virke, imponerende personlighed, naturinteresser etc., specielt må der henvises til Vikings arbejde i 1962. Som i de fleste andre offentliggørelser om Heiberg er der også i Vikings arbejde særlig gjort rede for Heibergs Viborgtid (1879-1920), medens oplysningerne om hans år i Thisted (1868-1879) er yderst sparsomme. Vi har derfor i det følgende lagt hovedvægten på at fremdrage mindre kendte forhold fra Heibergs Thistedår.

Barndom, skole- og studietid.

Peter Wilken Heiberg fødtes 24. juli 1840 i København som søn af daværende forstander for Døvstummeinstituttet, professor Søren Heiberg og dennes første hustru, Engelke Marie Rørdam. Faderen blev senere provst på Møen. I barndoms-

hjemmet voksede han op sammen med brødrene, den senere provst J.A.H. og den senere overlæge Vilhelm H.. I skoletiden var Heiberg doven og uinteresset i det almindelige skolearbejde, medens han tidligt viste interesse for naturen og dens forhold. Han elskede at strejfe om i skov og mark. På grund af hans manglende interesse for skole og lektielæsning tog faderen ham ud af skolen og sendte ham over til skovrider Magius på Fussingø ved Randers, for hos ham at kunne blive indviet lidt i landbruget og skovvæsenet. Skovrideren gav ham yderligere interesse for naturens verden og indviede ham i jagtens mysterier på en sådan måde, at da Heiberg et årstid senere kom tilbage til København, var han et friskt og opvakt ungt menneske med friske kræfter, der senere med glans tog studentereksamen (1860) fra Metropolitanskolen. Umiddelbart herefter begyndte han det lægevidenskabelige studium ved Københavns Universitet. Som medicinsk student var han frivillig reservelæge i hæren 1863 og konstitueret underlæge i krigen 1864. Sammen med Emil Arendrup og svenskeren Nyström ansattes Heiberg ved 1. divisions ambulance, der som chef havde overlæge Bonnesen. Denne var en streng, men særdeles dygtig kirurg og læremester, og det varede ikke længe, førend han havde oplært Heiberg til at arbejde selvstændigt. De erfaringer, Heiberg her vandt, tillagde han selv megen betydning for sin senere udvikling til kirurg. Alle i bataillonens var meget begejstrede for Heibergs kirurgiske indsats under krigen. En gammel veteran har senere berettet om, at Heiberg under Dybbølslaget havde skåret en kugle ud af hans nakke, hvor den var blevet siddende efter at have knust kæbeledet via passage fra kinden. Bataillonens indstillede Heiberg til ridderkorset, som han dog ikke fik. Dekorationen gik til en anden underlæge, Sparrevohn, som ikke var videre afholdt. Denne Sparrevohn stødte Heiberg senere sammen med i Thisted (se senere), og efter sigende tog Heiberg sig denne hændelse nær.

Lægeeksamen og doktordisputats.

Heiberg tog lægeeksamen i 1867, og da han havde aflagt lægeløftet, og dekanus havde trykket de unge læger i hånden, sagde denne en passant: »*Saa ved de Herrer, at der er nogen, der er begyndt at operere i Underlivet. Den Slags Forbrydelser gaar jeg ud fra, at De ikke indlader Dem paa*« (cit. Folke).

Samtidig med, at Heiberg var kandidat på Almindelig Hospital og Kommnehospitalet 1867-68, arbejdede han på fysiologisk laboratorium hos Panum med ernæringsfysiologiske forhold, for hvilket han i 1867 fik universitetets guldmedalje (»De Feberformindskende Midlers Indvirkning paa Temperatur, Puls og Stofskifte«). Endvidere udarbejdede han her sin doktordisputats (»Bidrag til Læren om Stofskiftet«), som han forsvarede i 1869, 29 år gammel. Heibergs videnskabelige virksomhed, der tegnede så strålende, blev ikke fortsat trods pres fra Panums side, idet han allerede i 1868 havde nedsat sig som praktiserende læge og kirurg i Thisted. Det kan se ud, som om forskellige skuffelser var baggrund for denne beslutning. Som ganske ung kandidat havde han i »Hospitalsmeddelelser« offentliggjort enkelte medicinske tilfælde og fik da fra en professor i København brev om, at sådanne enkelte kasuistiske meddelelser ingen værdi havde. Dette gik ham så nær, at han besluttede aldrig at sætte pen til papir i forbindelse med medicinske emner, hvilket han desværre holdt til utvivlsom skade, da han på mange måder var original og havde særprægede ideer. Denne skuffelse på det litterære område var nok medvirkende til hans beslutning om at komme bort fra de københavnske forhold. Formentlig for at komme så langt væk herfra som muligt, valgte han det afsides Thisted, hvor egnens ejendommeligheder, afsides beliggenhed og særlige naturforhold tiltalte ham, og hvor hans naturinteresser kunne få afløb.

Thistedtiden (1868-1879).

Almindelig praksis, kirurg og gynækolog.

Heiberg nedsatte sig som praktiserende læge i Thisted fra den 18. august 1868 og indrykkede i den anledning følgende annonce i Thisted Amtsavis:

»Undertegnede har idag nedsat sig som praktiserende Læge og Fødselshjælper i Thisted og boer hos Hr. Kjøbmand Berck i Storegade, hvor afdøde praktiserende Læge Michelsen har boet. Thisted, d. 18de August 1868. P.W. Heiberg, cand. med. og chir.«

I Thisted begyndte Heiberg under yderst primitive forhold den kirurgiske og gynækologiske virksomhed, der snart gjorde hans navn som læge og operatør landskendt. Således udførte han allerede i 1869 - inden antiseptikens indførelse - det i Danmark første heldigt gennemførte kejsersnit, hvor også moderen overlevede. Begavet med ualmindelig rige evner som læge og kirurg, parret med en myndig, viljestærk personlighed og en usædvanlig arbejdskraft udfoldede Heiberg i de følgende år en stor lægelig og kirurgisk virksomhed i Thisted og Thy, hvor han tillige var distriktslæge fra 1874. I de ca. 10 år, han praktiserede i Thisted, udførte han 17 operationer i bughulen, specielt ovariecyster (blæreformige svulstdannelser udgående fra æggestokkene), ligesom hans operative virksomhed på andre felter blev landskendt. Han var således den første herhjemme, der havde fået en låramputation med efterfølgende suturering til at hele pr. primam, ligesom han var den første, der i Danmark udførte blæresutur hos en dreng med blæresten.

Første ægteskab, USA-rejsen og andet ægteskab.

Heiberg blev 20.10.1868 i Hammel gift med Zara Margrethe Cathrine Krieger, født 18.11.1843 i København (datter af den navnkundige kaptajnløjtnant Chr. K., der forulykkede med sit skib i Eckernførde fjord under krigen 1849, og Vibeke Ragnhilde Haffner).

I forbindelse med vielsen bragte Thisted Amtsavis den 29. oktober følgende notits: *»Hs. Exelence Konseilspræsidentens Pleiedatter, Frk. Krieger, Datter af Linieskibet Christian den Ottendes tapre Næstkommanderende, Kaptl. C. Krieger, er forrige Tirsdag (d. 20. Oktober 1868) paa Frijsenborg bleven viet til prakt. Læge i Thisted P.W. Heiberg«.*

I 1870, to år efter deres bryllup, blev hans kone gravid. Netop i de dage, da fødslen ventedes, kom der den 26. november bud efter Heiberg om at komme 2-3 mil ud på landet for at forløse en kone. Han var under de foreliggende omstændigheder meget lidt tilbøjelig til at følge kaldet, men hans kone holdt på, at han skulde tage afsted, da det var synd, at den arme kone skulle lide mere end højst nødvendigt. Fru Heiberg erklærede, at hun under hele svangerskabet havde været fuldstændig rask og aldeles ikke mærkede noget til begyndende fødsel, så han kunne roligt tage afsted. Heiberg lod sig overtale og tog afsted. Det trak længere ud end ventet derude, og da han kom hjem, fandt han sin kone som lig. Hun havde fået fødekrampe og var død under et af disse anfald. Heiberg var i begyndelsen aldeles ude af sig selv af fortvivlelse og kunne ikke finde ro eller finde sig til rette i byen og bestemte sig derfor til at tage langt bort og undgå - så vidt muligt - at komme i berøring med mennesker, og dertil syntes han, et ophold i Amerikas urskove var det bedste sted, hvor han kunne få ro i sit indre. At opholdet i Amerika ikke alene drejede sig om jagt- og naturinteresser fremgår af, at han under opholdet i USA (1871) også dyrkede faglige interesser, specielt på kirurgiens område, idet han, som han sagde, »lærte Betyd-

Heibergs anden hustru Abelone Marie Bonne

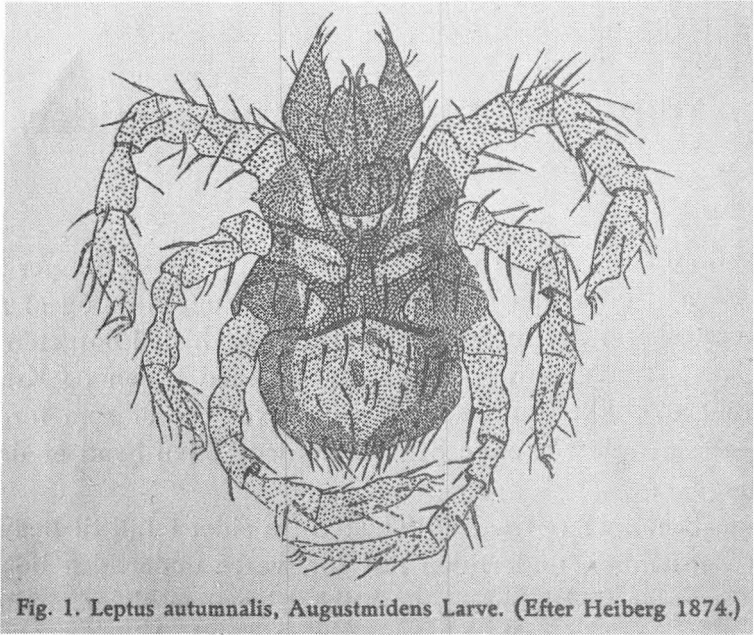
ningen af at vaske sig«. Senere foretog han iøvrigt talrige studierejser til kirurgiske og gynækologiske klinikere i Europa.

Efter hjemkomsten fra Amerika genoptog Heiberg sin praksis og operative virksomhed i Thisted og omegn, en såre brydsom udvikling, fuld af kamp og skuffelser, som en kirurg måtte gennemgå i kirurgiernes gennembrudstid, hvor Listers sårbehandling revolutionerede denne gren af lægevidenskaben. Man kan næppe forestille sig, hvad den tids pionérer har gennemgået i retning af spænding og åndelige lidelser i forbindelse med deres operative virksomhed. Der fordredes hertil en blanding af høj intelligens og en stærk, næsten robust karakter for at gennemføre kampen, og Heiberg havde begge disse egenskaber. Blandt underlivsindgrebene interesserede han sig især for ovariecyster. Hans ry på dette felt voksede så stærkt, at han næsten fik et trolddomsagtigt skær over sig. Heiberg har beskrevet, hvordan han engang sad i sin konsultationsstue, da døren gik op, og to mand kom bærende på noget, og bagefter kom en lille kone. Det viste sig at være konens underliv med en ovariecyste, som mændene bar på! Den blev senere fjernet og vejede 90 pund. De var tre læger spredt over Jylland, som »arbejdede« sammen. Når en af dem havde fundet en patient med ovariecyste, meddelte han de to andre, at nu havde han »fundet en«. Der aftaltes tid og sted, hvor de skulle mødes, og så rejste de med hestevogn og »Doktorstol« over Jyllands heder, ofte flere døgn. *»Naar vi kom til Konens Hjem, begyndte vi med at spise en god Frokost. Saa tog vi Maden af Bordet og lagde Konen op i Stedet for«*, som Heiberg har fortalt Ipsen. Ofte varede operationen 3-4 timer. Den, der havde »fundet« patienten, opererede, den anden narcotiserede, medens den tredje læge assisterede. Heiberg opererede vistnok 17 slige patienter i Thistedårene, og af de første 8 døde kun 3, et dengang usædvanligt resultat. Imidlertid medførte kirurgiernes udvikling, at den slags operationer i hjemmene måtte opgives, da fordringerne til antiseptik ikke kunne gennemføres.

Den 8.8.1874 giftede Heiberg sig igen (i Tilsted kirke ved Thisted), denne gang med Abelone Marie Bonne, født 12.10.1856, datter af jernstøber Marcus Sabinus Vilhelm B. og Ida Marie Wittrup. Ægteskabet blev meget lykkeligt, sikkert ikke mindst takket være fru Heiberg, som, mild og værdig, forstod den svære kunst livet igennem at leve ved siden af en dynamisk person, som alle talte om og ofte forguede. I ægteskabet var der 12 børn, hvortil kom 2, der døde som spæde.

Heibergs fund af »Thistedmiden«.

Da en af dette skrifs forfattere (HN) i 1944 kom til Thisted sygehus som overlæge ved den nyoprettede medicinske afdeling, stiftede han i de følgende år såvel personligt som via patientkontakt bekendtskab med en udbredt kløende hudlidelse, der særlig plagede de fleste Thistedboere i augusttiden i visse dele af byen og tilstødende, meget begrænsede områder. Da man allierede sig med entomologer (specielt S.P.L. Tuxen) afklaredes problemet væsentligt ved fundet af en midelarve, *leptus autumnalis*, som årsag til den kløende hudlidelse. En systematisk undersøgelse resulterede i P. Aagaard Poulsens disputats fra medicinsk afdeling i Thisted (1957) om trombidiosen i Danmark. Under udredningen af trombiculaforskningens historie, stødte man på et arbejde af Heiberg fra 1874: »*Om Leptus autumnalis*«. Heiberg beretter her indgående om denne hudlidelse, »*der hver Eftersommer hersker i Thisted By og er vel bekendt blandt Befolkningen under Navn af Augustknuder*«. Heiberg påviste, som den første i Danmark, at årsagen til den kløende hudlidelse var en midelarve (*leptus autumnalis*). Han fandt kun midelarven i et tilfælde på huden i en knop, og det var »*hos en Kvinde, som led af en Hjærnesygdom, der havde medført næsten fuldstændig Tab af Hudfølelsen*«. I kraft af dette specielle forhold fandt Heiberg midelarverne i hudelementerne. Han sendte »Dyrene« ind til daværende cand. mag. Jonas Collin på Zoo-

Heibergs tegning af »Thistedmiden« fra 1874

logisk Museum i København og fik dem bestemt og beskrevet. Heiberg gjorde opmærksom på, at hudlidelsen optrådte endemisk, idet den var ukendt udenfor den fundne lokalitet, og han mente, at larven til sin videre udvikling krævede ophold på et varmblodigt dyr, og at dens vigtigste vært var fuglene, en iagttagelse Tuxen kunne bekræfte ca. 75 år senere i Thisted.

Imidlertid fik Heibergs artikel ingen praktisk betydning. Først i forbindelse med arbejderne ca. 75 år senere, blev problemerne med denne generende, lokale hudlidelse taget op og afklaret på væsentlige punkter. Men Heibergs iagttagelser fra 1874, og hans fund af midelarven, afspejler hans store naturinteresse, hans genialitet og hans intellekts brede basis, her omfattende såvel entomologi som dermatologi.

Heibergs fugle- og jagtinteresse i Thy.

Da Heiberg i 1868 bosatte sig i Thisted, blev han betaget af egnens storslåede natur og det rige fugleliv. Som den pionér for den moderne kirurgi, han var, skulle man synes, at lægegerningen måtte have krævet al hans tid, men Heiberg kunne få tid til alt, hvad han ville. Og han ville gå på jagt og lære egnens fugleliv at kende. At især det sidste lykkedes så godt som til fuldkommenhed, fremgår tydeligt af hans lille bog: »Thylands Fugle«, der udkom på Adolf Jacobsens forlag i Viborg i 1886, altså syv år efter, at Heiberg var flyttet fra Thisted. Bogen giver udførlige oplysninger om såvel ynglende arter som mere eller mindre sjældent forekommende trækgæster på den tid. Desuden beskriver Heiberg naturen i Thy så indgående, at selv den, der aldrig har været på egnen, må føle sig grebet af denne skildring.

I forordet skriver Heiberg bl.a.: *»Det har været mit Ønske at fæstholde for en kort Periode en Oversigt over det rige Fugleliv i denne eiendommelige Egn, der ved sin afsides Beliggenhed og sine særlige Naturforhold har eiet og tildels endnu*

*eier en Rigdom paa Arter og Individier af Vade- og Svømme-
fugle, som kun faa andre Steder i vort Fædreland«. Og i den
påfølgende naturbeskrivelse hedder det: »Det hele Land viser
en storslaaet, mægtig Natur, fra de vilde Sandklitter med det
uhyre Øde og de mørke Heder, til de frugtbare venlige Mar-
ker, de friske sivkrandsede Søer, de udstrakte grønne Kjær
med de blinkende Aaer og den herlige Fjord, hvis Smaabøl-
ger mumle i Kor med det vældige Vesterhavs hule Drøn imod
Havstokken. Betragt en Gang det hele Skuespil en Sommer-
dag, naar Solen glitrer over Limfjordens Vande, som i korte
krusede Bølger skvulpe mod Bredden, naar Luften er fyldt
med den Friskhed, som kun Havets Nærhed kan give, kryd-
ret med Duften af Græs og Blomster, og man vil have et Bil-
lede, som man aldrig glemmer«.*

Foruden at være en særdeles kyndig ornitolog, var Heiberg også ivrig jæger, og han kunne derfor heller ikke dy sig for at berøre dette emne i bogen. Han fortæller om andejagten i området ved Hjørdemål, hvor ænderne uforstyrret lagde æg i de store lyngheder og klitter og bragte ællingerne ned i de sivbevoksede søer: *»Her i disse stille, øde Egne, hvor Klitter og Lyngbakker omkrandse Sø efter Sø, var Ændernes Yndlingsplads. Det var derfor ogsaa vort bedste Jagtterræn. Vi glemmer aldrig de skønne Julidage, naar Luften var blikstille, og Solen skinnede straalende ud over de hvide Klitter, de brune Heder, de blomstersmykkede Enge og de smaa hemmelighedsfulde Siv-Søer, naar Varmen ligesom dirrede i Horisonten, og Stilheden, denne vidunderlige Stilhed, kun afbrødes af Lærkens Sang og Rødbenens ensformige Stemme. Hvilken Ufred bragte vi ikke i hine rolige Egne! Hvor pladskede ikke vore Hunde i Sivene, hvor skræppede ikke Ænderne i deres tunge Opflugt, hvor knaldede ikke vore Bøsser! Hvilke Jagthistorier kunne vi ikke fortælle fra hine lykkelige Dage«.*

Og en sådan jagthistorie beretter Heiberg da også om i bogen. Den drejer sig dog om jagten på agerhøns ved vintertide: *»Man udlagde paa Snemarkerne Knipper af Ærtehalv, i hvil-*

ke Agerhønsene søgte ly, og gik da om Natten til Stedet med en Lygte, hvis Skjær forfærdede Fuglene og lammede dem saaledes, at de lode sig tage med Hænderne. Man brugte ogsaa i maanelyse Nætter at jage, naar Flokken tæt samlet sov på Sneen. Vedkommende udstyrede sig da med hvide Klæder og Uldhoser over Støvlerne og kunde i denne Dragt nærme sig saaledes, at ofte hele Flokken fældedes med et eneste Skud. Jeg kan ikke nægte mig den Fornøielse at fortælle, hvorledes det gik med to af disse Nattejægere; begge vare ved Midnatstid på Færde og streifede om paa de maanebelyste Snemarker, uden at den Ene anede den Andens Nærværelse. Pludselig saa den Ene to muntre Harer, som færdedes paa Marken, stadig ved Siden af hinanden, snart hist og snart her. Ho! Ho! tænkte han. Her have vi et par Ramlere (hanharer)! Dem maa vi have! Han lister sig nærmere og nærmere, dukker ned og fyrer. Begge de formentlige Harer faldt, men samtidigt lød et høit Brøl. Han havde skudt sin Kollega i Benene; denne havde nemlig glemt Hosesokkerne, og de sorte Støvler havde yderst naturtro spillet Harer. Det blev en be-drøvelig Hjemfart«!

Allerede i sin Thisted-periode var Heiberg begyndt at samle på udstoppede fugle, og her var et rigt felt for ham at dyrke. Ved strandene, klitsøerne og navnlig i vejlerne i Hanherred fandtes fugle som få andre steder i landet, og herfra stammer nogle af de ældste eksemplarer i den samling, Heiberg grundlagde i det tidsrum, han virkede i Thisted og Thy, det gælder navnlig svømme- og vadefugle.

Som læge og jæger kom Heiberg meget omkring, og hans venner og jagtfæller hjalp ham med at supplere samlingen. Da Heiberg flyttede til Viborg, bevarede han forbindelsen med disse venner i Thy og modtog stadig fugle fra dem. I 1903 fik han samlingens nok sjældneste fugl, en kohejre, som blev skudt af proprietær Nørgaard på Selbjerggaards enge i

vejlerne, iøvrigt det eneste eksemplar af arten, der er skudt i Norden. Betegnelsen kohejre hentyder til, at den meget ofte fouragerer sammen med græssende kvæg. Den fortærer de insekter, som kvæget jager op og tager også dyr, der generer kvæget, hvorfor den f.eks. i Afrika er en velset fugl. En anden sjælden fugl, Heiberg fik fra en af sine venner i Thy, var en steppehøne, der var skudt i klitterne. Steppehønen yngler i steppe- og ørkenområder fra det Kaspiske hav gennem Turkestan til det østlige Mongoliet. Fra disse områder invaderer den med ret regelmæssige mellemrum områder udenfor det egentlige yngleområde. De fleste af disse invasioner er af ret små dimensioner, men enkelte gange har steppehøns under en invasion spredt sig over uhyre områder. Dette var tilfældet i 1863 og 1888, hvor de nåede frem til flere vesteuropæiske lande. Bl.a. blev de registreret i stort tal i Danmark, og man har endog beviser for, at steppehønen yngede og bragte unger på vingerne i Vestjylland, der med sine klitter og hedeområder mest ligner fuglenes hjemstavn.

Hilse-episoden med kollega.

Alt var imidlertid ikke idyl. Det er tidligere omtalt, at Heiberg under krigen i 1864 havde et noget spændt forhold til en kollega ved samme ambulance, J.A. Sparrevohn, og det spændte forhold accentueredes, da denne kom til Thisted som praktiserende læge, medens Heiberg var distriktslæge. De gensidige rivninger kulminerede den 4.4.1876 i et sammenstød på gaden i forbindelse med en hilse-episode, hvilket medførte et sagsanlæg fra Sparrevohns side. Hændelsesforløbet kan bedst illustreres ved at gengive et uddrag fra Thisted købstads domprotokol:

»Aar 1876 den 12. April blev i Thisted Købstads Politiret i Sagen N^o33/1876 pract. Læge Sparrevohn af Thisted ktr. Distriktslæge Heiberg sammesteds afsagt saalydende cfr.

Dom

Under nærværende ved Thisted Kjøbstads Politiret anlagte Sag, søger Klageren Praktiserende Læge J.A. Sparrevohn Indklagede dr. med. Distriktslæge Heiberg til Betaling af Mulkt samt denne Sags skadesløse Omkostninger paa Grund af at Indklagede den 4. April d. A. da Klageren og Indklagede mødtes paa Gaden og Indklagede havde hilst Klageren uden at denne havde gjengjældt hans Hilsen var gaaet hen til ham paa Gaden og havde slaaet hans, Klagerens, Hue af Hovedet paa ham. Indklageren, der har indrømmet Rigtigheden af Klagerens Fremstilling af Sagen har paa sin Side forment at den af Klageren mod ham i deres gjensidige Stilling som Læger ved flere Lejligheder udviste Adfærd har bragt ham i en saa irriteret Stemning at det vel ikke kunde berettige men dog undskylde, at han, den Dag, han som anmeldt mødte Klageren paa Gaden og som sædvanlig hilste ham men ikke modtog nogen Gjenhilsen og Klageren heller ikke vilde bemærke, at han tiltalte ham, slog Huen af Klagerens Hoved med den Bemærkning »Naar jeg tager min Hat af for Dem, tager De Deres Hat af for mig«.

Da Retten med Klageren maa være enige i, at det selvfølgelig maa blive Klagerens Sag, om han vil besvare en Høflighedsyttring fra Indklagedes Side og Retten heller ikke kan indrømme at en ikke umiddelbar foregaaende Uenighed mellem Parterne kan indeholde nogen Undskyldning for den af Indklagede mod Klageren udviste Adfærd, der, naar navnlig henses til Parternes sosiale Stilling maa karakteriseres som meget haanende og fornærmende, vil Indklagede efter den derom nedlagte Paastand ikke kunde undgaa Strafansvar efter Straffelovens § 217 og findes Straffen baade naar henses til den Stilling Sagens Parter indtage i Samfundet, samt til Sagens øvrige Omstændigheder og da navnlig at det passerede foregik paa offentlig Gade passende at kunde bestemmes til en Bøde til Statskassen af 100 Kr., der i Mangel af Betaling afsones med simpel Fængsel i 8 Dage, derhos betaler

Indklagede Klageren denne Sags Omkostninger skadesløst.

Thi kendes for Ret

Indklagede Distriktslæge Dr.med. Heiberg af Thisted bør til Statskassen erlægge en Bøde af 100 - et Hundrede - Kroner, der i Mangel af Betaling fuldt ud afsones med simpelt Fængsel i 8 Dage, derhos betaler Indklagede til Klageren praktiserende Læge J. Sparrevohn alle af denne Sag lovligt flydende Omkostninger skadesløst. At efterkomme inden trende Solemærker fra denne Doms lovlige Forkyndelse under Adfærd efter Loven.

Clausen

Hændelsen med hilse-episoden viser, at den særprægede personlighed, som Heiberg var, også kunne optræde selvbevidst og overlegent, og han blev ikke skånet for misundelse fra nogle kollegers side. Det skal dog bemærkes, at han var formand for Thisted Amts Lægekredsförening 1870-79 (og senere formand for Lægeföreningen for Viborg og Thisted Amter 1895-1905), og i tilslutning til sammenstødet med kollega Sparrevohn fortælles det, at da denne flere år senere ligefrem kom i nød, var Heiberg en af de allerførste, der trådte hjælpende til.

Under Heibergs sidste tid som distriktslæge i Thisted havde han som hjælpelæge den senere sygehuslæge i Thisted Julius Christopher Tolderlund, der i et senere fødselsdagsinterview (Thisted Amtstidende 1926) om Heiberg udtalte: »*en vældig flink Mand, umaadelig human, han kendte ikke forskel paa rig og fattig. Jeg har ikke kendt nogen, der kunde arbejde som han. Hvad skal man i Seng for om Natten, sagde han, man kunde jo lige saa godt sove i en Vogn.*«

De sidste år i Thisted.

De sidste år af Heibergs Thistedtid var mindre succesrige. De første heldigt gennemførte ovariecysteoperationer, der havde

gjort ham landskendt, afløstes af flere dødelig forløbende. Han måtte slås med kollegers og patienters mistillid. I den tid var det ualmindeligt, at folk af højere stænder i Europa kom til Amerika, hvis de ikke herhjemme havde gjort noget kriminelt, og Heiberg hørte ofte folk hviskende spørge hinanden: *»Hvad mon han har gjort?«*. Den tragiske årsag i forbindelse med den første fru Heibergs død kendte mange ikke. En række uheld vendte stemningen, så da en overlægestilling i Viborg blev ledig i 1879, søgte han og fik denne stilling. Han var også blevet klar over, at kirurgiernes udvikling nu var så hurtig, at hans operative virksomhed i hjemmene måtte afvikles, da det var indlysende for ham, at fordringerne til antiseptiken ikke kunne gennemføres under de forhold, han arbejdede under i Thisted, medens der var muligheder for bedre arbejdsforhold i Viborg indebærende bedre behandlingsforhold for patienterne.

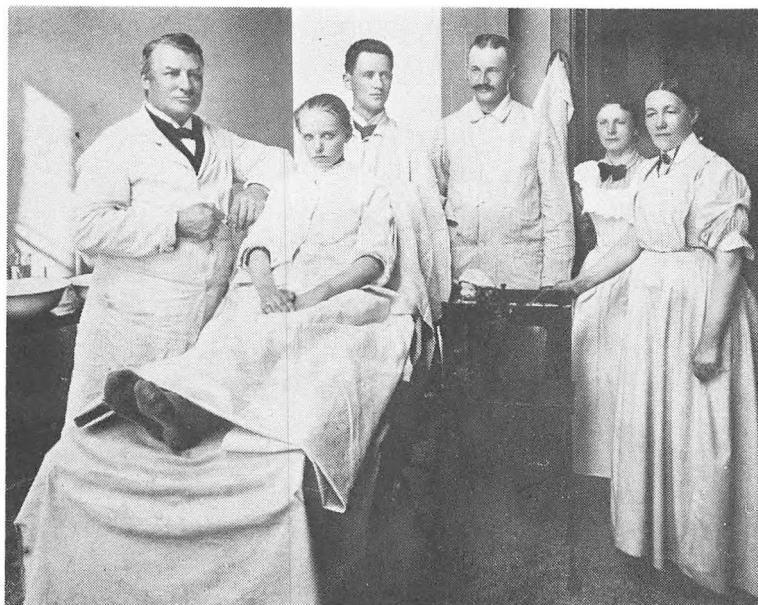
Ifølge sagens natur har vi ikke kunnet fremskaffe udtalelser fra patienter i forbindelse med Heibergs afrejse fra Thisted i 1879. En lokalhistoriker (Torsten Balle) oplyser, at Heiberg var hans bedstemoders læge, og da Heiberg rejste fra byen, sagde hun: *»Ja, saa maa vi jo stole på Vorherre«*.

I kopibog for Thisted Lægedistrikt 1875-1881 skrev Heiberg sidste gang den 24. maj 1879.

Viborgtiden (1879-1920).

Heibergs lægegerning i Viborg og omegn (praksis, sygehuslæge og stiftsfysikus).

I Viborg var Heiberg overlæge ved sygehuset 1879-1916. Forholdene var på mange måder ligeså primitive som i Thisted under hans første Viborgår, hvor han fortsatte med landpraksis og operative indgreb i hjemmene foruden sygehusarbejdet. Viborgtiden er indgående behandlet af Rossen, Ipsen og Viking, hvorfor vi, som anført i indledningen, ikke skal behandle Heibergs Viborgtid i detaljer. Rossen har bl.a. i et lille tidsbillede fra 1884 skildret, hvilken begivenhed det var for en familie på landet at få besøg af den landskendte læge, »Heibjærg«, som folk på Viborgeggen kaldte ham (medens Thyboerne mere brugte navnet »Heibærre«). Men efterhånden fik Heiberg sygehuset mere og mere udbygget, så det blev egnet til hans virksomhed. Som det stemningsmenneske, Heiberg var og udstyret med en udpræget herskernatur, urokkelig selvtilid og en impulsiv karakter, skete denne udvikling ikke uden rivninger og sammenstød. Således kom han i modsætningsforhold til forstanderinden på sygehuset, da denne havde sendt provinssygehusene en skrivelse, hvori hun forbød diakonisserne, som Heiberg støttede sig til i sygehusarbejdet, at pleje mandlige patienter med sygdomme i urinorganerne. Det kunne Heiberg naturligvis ikke finde sig i og sendte straks forstanderinden en opsigelse til fraflytning. Forstanderinden svarede igen med et brev, hvori hun halede i land på sit påbud, men Heiberg svarede omgående, at det havde sit forblivende med hans afgørelse, og at han havde ordnet sig på anden måde, idet han i de følgende år fik syge-

Heibergs operationsstue på Viborg sygehus 1899

plejersker fra amtssygeplejeforeningen og iøvrigt gik i gang med at uddanne flere sygeplejersker.

Efterhånden som Heiberg fik sygehuset udbygget, udvidede han sit operative område. Han foretog den første hjerne-svulstoperation herhjemme med virkning for patienten (epilepsi). Han havde senere en ikke ringe række operativt helbredede tilfælde af Basedow sygdom, ligesom han gav sig i kast med andre former for strumakirurgi (indgreb på skjoldbruskkirtelen). I hans skrivebordsskuffe lå efter hans fratræden et udkast til en oversigt over cancer recti operationer (endetarmskræft), hvor resultaterne var påfaldende gode. Men som tidligere omtalt har Heiberg praktisk taget ikke efterladt sig nogen større litterær produktion. Heiberg var imidlertid ikke alene kirurg og ikke blot var hans sygehus en blandet afdeling, men en meget stor betydning for befolkningen lå i hans store virksomhed som almindelig praktiserende læge i by som på land. Her kunne hans kraftfulde, imponerende skikkelse og væsen, hans lune og den varme hjertelighed, som ofte kunne bryde igennem det noget barske væsen, gøre sig gældende, og hvor ophængt han end var, var han aldrig fortravlet men gav sig tid til grundig undersøgelse og indgående samtale og kunne altid komme, hvor der blev kaldt. Han opnåede herigennem en tillid og vel nærmest en forgudelse, som kun bliver få til del, og som måske også få har bedre fortjent. I en lang årrække havde Heiberg ry som tuberkuloselæge, men var i den forbindelse ofte genstand for kollegernes kritik, fordi hans syn på tuberkulosens klinik afveg fra den gængse, idet han havde forståelse af den tuberkuløse infektions ofte langvarige inkubation og snigende forløb. Også på dette felt var han forud for sin tid. En anden infektionssygdom havde også hans interesse. I hans unge år som læge fandtes endnu rester af folkesygdommen syfilis, den såkaldte »jydske Syfiloid«, hvor han med grå salve og jodkalium kom til at gøre manganen »Mirakelkur«, som blev medvirkende til hans ry. Man får et godt indtryk af hans imponante

skikkelse gennem det maleri, malet af Knud Larsen i 1912, der stadig er ophængt på sygehuset.

Det ridderkors, Heiberg ikke fik for sin indsats som underlæge ved ambulancen under Dybbølslaget, fik han i 1883, dannebrogsmændenes hæderstegn fik han i 1899, og kommandør blev han i 1910, det år, han fyldte 70. Ved denne lejlighed skrev distriktslæge Rambusch om ham: *»Meget har Heiberg virket, meget har han lært sin Samtid og de mange, der kom i Berøring med ham, men mest har han dog udrettet for sine Patienter. Deres Antal tælles i Hundredtusinder, hans Navn er kendt og priset i ethvert Sogn i Jylland. Maaske gives der ingen Læge i vor Tid, som har været saa meget for sine Patienter som Heiberg. Man har sagt om ham, at han hypnotiserede sine Patienter. Ja, det var rigtigt. For ham lykkedes det, alle Læger ønsker og stræber efter at være for de syge: deres allerbedste Ven og fortrolige. Og deraf kommer det, som Heiberg aldeles ikke lægger Skjul paa, at af de mange Tusinde, der har været under hans Behandling, hans Hænder, hans Kniv, mindes han med størst Glæde de kronisk Syge i hans store Huslægeklientel. Ikke de opererede, ikke de forløste, men de, der led gennem Aar uden egentligt Haab om fuldstændig Helbredelse. Her kom hans gudbenaadede Evner som Ven og Trøster rigtig til fuld Blomstring«.*

Da Heiberg i 1916 tog sin afsked, efterlod han sig et sygehus i rig blomstring, værdsat af patienter, bestyrelse og amtsråd. Den sidste dag, han var på sygehuset (1.10.1916), gik han som sædvanlig sin stuegang og skulle derefter have deltaget i en festlighed, som repræsentanter for by og amt havde forbedret. Men Heiberg unddrog sig denne hyldest ved at tage direkte hjem, netop som festarrangørerne var ved at indfinde sig. Efter en rundgang gennem de sidst foretagne udvidelser og moderniseringer, samledes honoratiores dog alligevel i festsalen, hvor man i smukke ord hyldede Heiberg for hans gerning i Viborg gennem 37 år. Men Heiberg havde altså unddraget sig denne hyldest.

Den Heibergske fuglesamling, anekdoter i forbindelse hermed samt »Petersdal«.

Heiberg fortsatte i Viborg med at strejfe omkring i omegnen som jæger, og vidt ud i oplandet kom han også som læge. Han holdt særlig meget af at komme i de store skove, og engang i 1880'erne fandt han i Lindum skov bl.a. et ynglende havørnepar. Under jagt i nærheden af Randers i skovene ved godset Løvenholm aflagde Heiberg en dag besøg hos en skovløber, hvor en udstoppet slangeørn stod til pynt på en kommode. Slangeørnen yngler i det sydlige og sydøstlige Europa og er meget sjælden på vore breddegrader. »Ja«, sagde skovløberen, »det er saadan en dejlig, usædvanlig stor Musvaage« og viste fuglen frem med en vis stolthed. Heiberg så imidlertid straks, at der ikke var tale om en abnormt stor musvåge, men om en ornitologisk sjældenhed og spurgte skovløberen, om den var til salg. Manden var ikke særlig interesseret, og så henvendte Heiberg sig til konen og sagde: »Jeg har saadan en dejlig stor Maage med udbredte Vinger hængende hjemme. Vil De ikke meget hellere have den til at hænge under Loftet i Stedet for den Pjalt Musvaage?«. Det ville konen absolut, og det var en lykkelig jæger, der drog hjem til Viborg med slangeørnen under armen.

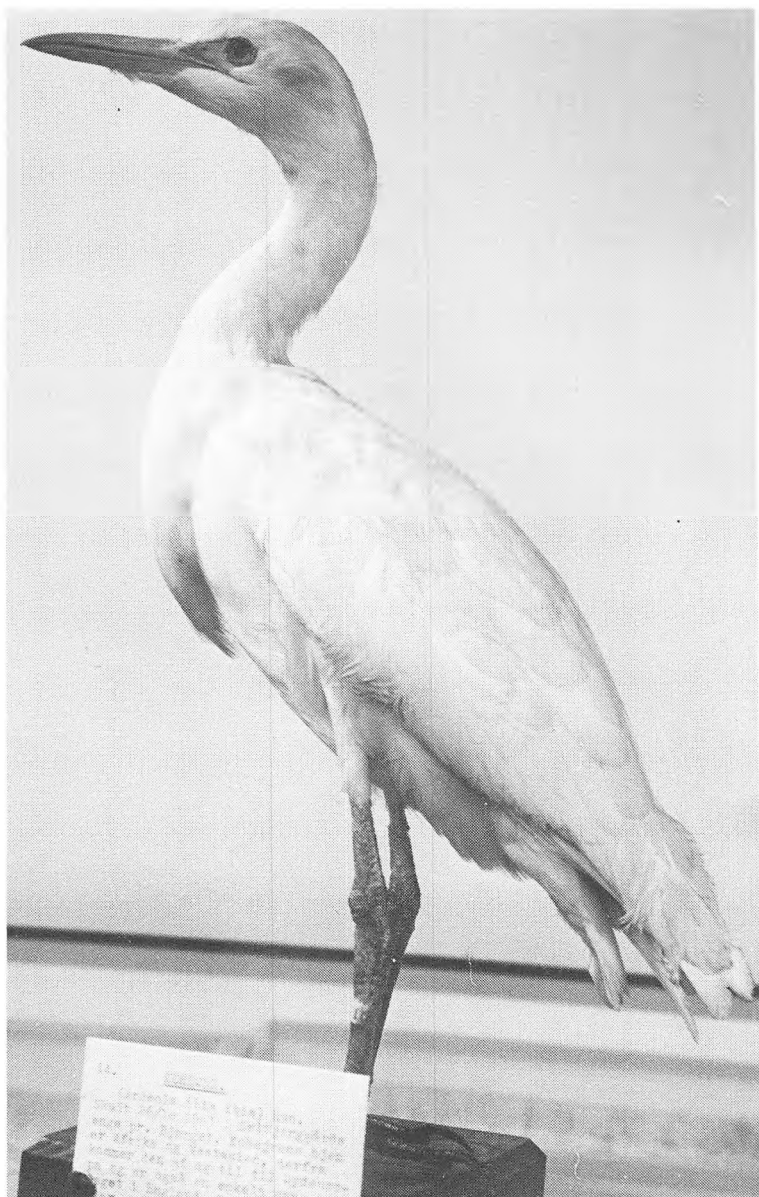
Det lå egentlig ikke til Heiberg at gå ud at skyde fugle for at få dem til sin samling. Nok var han jæger, men han brød sig ikke om at skyde drevet blot af samlermani. Men engang gik naturen dog over optugtelsen. Han stod på Viborg sygehus og skulle til at gå igang med en operation, da reservelæge J.Chr.E. Christiansen - senere praktiserende læge i Skelskør (død 1932) - kom ind og sagde til stiftsfysikus: »Der sidder et Par meget sjældne Fugle i Træet lige udenfor«. Det var to eksemplarer af hvidvinget korsnæb, og Christiansen, der selv var meget interesseret i fugle, havde straks set, at det var noget usædvanligt. »Aah, hvad skal vi da gøre«, sagde Heiberg, »har vi ikke en Salonbøsse?«. En bøsse blev på en eller anden

måde skaffet til veje, og de gik ud og skød sjældenhederne, hvorpå de vendte tilbage til patienten og operationen. Endelig skal der berettes endnu en historie, der knytter sig til Heiberg og hans fuglesamling. Den ene af de to storke i Tapdrup øst for Viborg var blevet skudt af en mand, der havde set sig gal på storken, fordi den havde fået for vane at tage hans ællinger og kyllinger. Han havde imidlertid ikke indhentet tilladelse til at skyde på de ellers fredede storke, og sagen stod sådan både for manden og for Heiberg, der havde købt storken af ham, at de begge skulle have en bøde. Men så var der middag hos amtmanden en dag. Heiberg indankede sagen for selskabet og amtmanden med det resultat, at man resolvede, at tiltalen ville være at frafalde. Det var iøvrigt altid en fest at fortælle Heiberg en oplevelse fra fugleverdenen eller endnu mere at få ham med på en ekskursion. Førnævnte reservelæge Christiansen fortæller herom: *»Da jeg arbejdede hos Heiberg, stod vi nogle Gange op Kl. 2 en Foraarsnat for at tage en Tur ud og lytte til Fuglene. Heiberg var paa en saadan Tur næsten barnlig glad og oprømt. Vi kom hjem ca. Kl. 5 om Morgen, og saa gik Reservelægen i Seng, medens Overlægen satte sig til sit Arbejde. Hans Arbejdstid varede nemlig regelmæssigt fra Kl. 5 Morgen til 9 Aften«.*

Stiftsfysikus Heiberg havde en stor lejlighed i Sct. Mathiasgade 38 i Viborg, men længe før, han trak sig tilbage fra sin anstrengende lægegerning, havde han ladet opføre en bjælkevilla i norsk stil ved den østlige bred af Hald sø. Villaen, der fik navnet »Petersdal«, var beliggende i et meget smukt landskab mellem hedebakker, der var delvis bevokset med egekrat og nåletræer med udsigt over søen til Dollerup bakker, et dengang næsten urørt minde fra den tid, da Blicher færdedes i denne egn med bøsse og hund. Her hvilede Heiberg ud i sin sparsomme fritid og samlede ofte sine venner til jagt. De, som deltog i disse jagter, bevarede længe efter Heibergs død mindet om hans stoute skikkelse mellem de brune bakker. Da Heiberg i 1916 trak sig tilbage fra lægeger-

Den Heibergske fuglesamling i Viborg

Fra samlingen: Kohejre, skudt 26/10 1903 i vejlerne i Han herred

Fra samlingen: Sneugle, skudt 6/1 1876 i Hjarde mål, Thy

Fra samlingen: Stor hornugle, skudt 8/10 1875 i Østerild klit, Thy

»Petersdal« ved Hald sø

Heiberg på »Petersdal« 1919

ningen, besluttede han at tilbringe sin sidste tid på sit kære »Petersdal«, og han opgav lejligheden i Viborg. Der var ikke plads til fuglesamlingen derude; den var vokset støt gennem årene, og Heiberg bestemte sig for at skille sig af med den og sagde herom: *»Her har jeg tilbragt nogle af mine bedste Timer i Selskab med mine kære Fugle. Naar jeg var træt, søgte jeg ind til dem, og helst havde jeg taget dem med mig alle sammen, men det kan ikke lade sig gøre«*. Heibergs samling omfattede ikke blot de mange udstoppede fugle men også en mængde fugleæg, som han solgte. Han kunne også med letthed have afhændet fuglene, men det var hans ønske, at de skulle bevares for Viborg, hvorfor han skænkede dem til byen. Borgmester Glud foreslog, at fuglesamlingen skulle anbringes på rådhuset. En vis uvilje vakte denne foreslåede placering ganske vist, idet nogle af de gode, gamle assessorer udtalte sig ret skarpt herimod, da de fandt, at det var noget underlig noget at have fuglene stående lige ved indgangen til overretssalen, men andre af dommerne syntes, at det var herligt at have dette oplivende syn for øje, inden de gik ind til deres ansvarsfulde gerning. Det endelige resultat blev, at samlingens placering godkendtes, og her forblev den til 1963, da den overflyttedes til Viborg centralbibliotek, hvor der imidlertid nu hersker en generende pladsmangel, så det er derfor sandsynligt, at samlingen indenfor en overskuelig fremtid flyttes andetsteds hen. Sin sidste tid tilbragte Heiberg inden døre på »Petersdal«, da alder og sygdom besværliggjorde hans færden i det fri, men hans kærlighed til naturen og jagen forlod ham aldrig. Med rette kan siges om stiftsfysikus Heiberg, hvad digteren Paludan-Müller i sin tid skrev til jægerens pris:

*»Tro sin Gudinde dyrker han, endog med hvide Haar,
Og naar ej mer han jage kan, han sent ved Vindvet staar,
Han ser med tryllet Blik og Sands paa Nattens dunkle Sti
Gudinden svøbt i Lunas Glands gaa stille sig forbi.«*

Sygdom og død.

Da han begyndte at få sygdomssymptomer, diagnosticerede han selv sin sygdom (cancer cardiae, mavekræft lokaliseret til mavemunden). Han kom på den tanke, at det var en straf, fordi han i sin tid under studium af hungersdøden havde ladet forsøgsdyrene sulte ihjel. Kolleger, der besøgte ham den sidste tid, var imponeret over den overlegne ro og sikkerhed, med hvilken han diagnosticerede sin sygdoms natur, stillede den nøjagtige prognose og beherskede smerterne. Han var fuldstændig forberedt på at dø og talte smukt derom. Dagen før sin død, blev han ved med at sige: *»Imorgen gaar jeg frank og fri«*. Han døde den 21. juni 1920 næsten 80 år gammel, netop på den dag, han selv et par uger forud angav som den sandsynligste. Heiberg ligger begravet i Viborg. Det skal bemærkes, at han længe før sin død havde ytret ønske om at blive begravet på *»Petersdal«*, men dette modsatte familien sig bestemt. Heibergs chauffør og altmuligmand Jens Peter Jensen, der i en alder af 86 år i skrivende stund (april 1978) stadig lever og er bosat i Almind, har fortalt, at han en dag kørte Heiberg til Almind kirkegård, hvor denne udvalgte sit gravsted. Alligevel blev Heiberg - dette til trods - begravet på Viborg kirkegård efter sin død i 1920. Denne beslutning blev truffet af familien, for, som Jens Peter Jensen lunt bemærkede under omtalen heraf: *»Da han først var død, var de ett rej for ham længer«*. På graven i Viborg er rejst et smukt monument.

Nekrologer.

I nekrologerne over Heiberg gav Albeck og Bøggild i Ugeskrift for Læger en skildring af Heibergs rige liv, medens Ipsen i Hospitalstidende skildrede Heibergs indsats som kirurg. Albeck fremhævede især, at Heiberg (sammen med Tage-Hansen i Århus og Lassen i Randers - men forud for disse)

Heibergs gravsten på Viborg kirkegård

var banebrydende for den store udvikling, provinsens sygehuse i de år havde gennemgået. Bøggilds mindetale 27.6. 1920 i Viborg-Thisted amters lægekredsforening få dage efter dødsfaldet var meget personlig, idet han indledte mindeordene over foreningens ældste medlem og ældste æresmedlem, den tidligere mangeårige formand, »*som nu er død den 21. i denne Maaned og som endnu henligger i sin Kiste ude paa sit bedaarende Landsted i de pragtfulde Almind Bakker ved Hald Sø, den Plet, som den gamle Friluftsmænd vel elskede mest indenfor sit kære Midtjylland, og som han med sædvanlig Træfsikkerhed i Valget havde udkaaret som Sindets og Legemets Forfriskelse under Arbejdslivets Slid og til Alderdommens Hvilested efter en Arbejdstid, lang og daadrig, som kun de faas*«. Bøggild fremhævede også Heibergs indsats som embedsmand (stiftsfysikus), hvor »*han var grundig til det yderste, omfattede enhver Sag med enestaaende Samvittighedsfuldhed og fandt med sit klare og øvede Blik hurtigt den rette Vej. Han stillede store Fordringer, ikke mindst til sig selv, og kunde trods sin store Arbejdsbyrde aflevere sit Embede i en eksemplarisk Orden og Pyntelighed*«.

Statueafsløringen 12.10. 1923.

Allerede i sommeren 1916, da stiftsfysikus Heiberg stod i begreb med at fratræde stillingen som overlæge ved Viborg sygehus, var der en udbredt stemning i vide kredse for at hædre ham med et mindesmærke på sygehusets grund. Der blev nedsat en komité af kendte personer og indsamlet et anseligt beløb til tankens realisation. Komitéen indfandt sig hos Heiberg og meddelte ham planen om en statue ved sygehuset. Heiberg var meget glad for henvendelsen og for de følelser, der lå bag, men planen om et mindesmærke for ham tog han afstand fra. Han sagde, at han var genstand for overvurdering, og at han, når der var gået en menneskealder efter hans død, ville være glemt, og at det var naturens gang. Bag den

berettigede selvfølelse, der ofte prægede ham, lå i virkeligheden en stor ydmyghed, hvad denne hændelse afspejlede. Imidlertid blev planen realiseret tre år efter hans død, idet der den 12.10.1923 blev afsløret en bronzebuste, udført af billedhuggeren Harald Quistgaard, rejst ved Viborg sygehus. Højtideligheden blev overværet af en stor og repræsentativ forsamling i hvilken bl.a. sås minister Bøggild og frue, Reykjavik, stiftamtmand Trolle-Friis, kammerjunker Grüner, dr. Engell, København, redaktør Emil Opffer, New York, biskop Gøtzsche, komitéens medlemmer: retspræsident Friis, fabrikant Chr. Krogh, propr. Kielsen, Nørreris og lærer Grønvald-Fynbo, Vammen, desuden repræsentanter for amtsrådet og byrådet, adskillige læger, den Heibergske familie, billedhugger Quistgaard m.fl. De mange mennesker samledes omkring mindesmærket, og efter at regimentsmusikken havde spillet nogle numre, holdt retspræsident Friis afsløringstalen, der var stærkt personlig præget. Han omtalte Heibergs uddannelse, hans 10-årige virke i Thisted og 37-årige arbejde ved Viborg sygehus samt hans udstrakte praksis i by og amt, alt hvilende på hans kunnen, store arbejdssevne og værdifulde personlige egenskaber, der bevirkede, at mange mennesker stod i taknemmelighedsgæld til ham, hvilket nu gav sig udtryk i rejsningen af mindesmærket. Retspræsidenten foretog afsløringen af mindesmærket, der bærer følgende inskription:

*Stiftsfysikus
Dr.med.P.W.Heiberg
Overlæge
Ved Viborg Amts og Bys
Sygehus
fra 1879 til 1916
Rejst af taknemmelige Venner
og Patienter*

Stiftamtmand Trolle-Friis overtog mindesmærket på

Mindesmærket ved Viborg sygehus

amtsrådets og byens vegne og lovede, at det skulle blive holdt i ære. Direktør Søren Johan Heiberg, Chicago, bragte på familiens vegne en tak for den ære, der var blevet vist hans faders minde. Højtideligheden sluttede med , at musikken spillede »Kongernes Konge«.

Afsluttende bemærkninger.

Som nævnt havde Heiberg oprindelig modsat sig planen om, at man rejste ham et mindesmærke på sygehusets grund under henvisning til, at han var genstand for overvurdering, og at han ville være glemt, når der var gået en menneskealder efter hans død. Der er nu gået godt 60 år siden, han fremsatte denne profeti. Vi håber med dette lille hundredårsminde at have påvist, at hans ord dengang var udtryk for ydmyghed og beskedenhed, og at hans indsats på de mange felter ingenlunde er glemt. Det har været vor særlige hensigt at fremhæve, at Heibergs Thistedtid (1868-1879) repræsenterede en meget vigtig og afgørende periode i hans virke som praktiserende læge, kirurg og naturelsker. På basis af sin almindelige lægeuddannelse tog han i Thisted og Thy fat med ungdommens vovemod og tillid til egen kraft, og på basis af de sejre, han her vandt, de nederlag, han kom ud for og de erfaringer, han her gjorde, lagde han grunden til sin senere så glørværdige og værdsatte indsats som praktiserende læge, sygehusoverlæge og stiftsfysikus i Viborg.

Litteraturliste

- Albeck V. *Ugeskrift for Læger 1920, pag. 857*
- Bøggild K.S. *Ugeskrift for Læger 1920, pag. 892*
- Dansk Jagttidende *August 1920, pag. 1*
- Dansk Ornitologisk
Forenings tidsskr. *September 1921, pag. 97*
- Folke L. *Medicinalberetning for Thisted Amtslægekreds 1969, pag. 40*
- Heiberg P.W. *Nordiskt Medicinskt Arkiv, bind VI, nr. 25, 1874, pag. 1*
- Heiberg P.W. *Thylands Fugle 1886*
- Ipsen Johannes *Hospitalstidende 1920, 63, pag. 429*
- Nielsen Holger og
S.L. Tuxen *Ugeskrift for Læger 1950, pag. 952*
- Rossen J. og
Johannes Ipsen *Anker Aggebo: Asklepios Tjenere I, 1936, pag. 9 ff*
- Thisted Købstad *Domprotokol 1867-1877 B 33-5022 pag. 403A-403B*
- Tuxen S.L. *Naturens Verden 1949, pag. 75 ff*
- Viborg Stifts
Folkeblad *12/10 1923, 29/3 1941*
- Viking B. *Fra Viborg amt 1962, pag. 114 ff*
- Aagaard Poulsen P. *Undersøgelser over Trombicula autumnalis Shaw og Trombidiosis i Danmark. Disputats 1957*

**Denne bog er udgivet af
Sparekassen Thy.
Bogen er udsendt i 1500
eksemplarer. Af de 350
nummererede eksempla-
rer har dette eksemplar
nr.**

215

Udgivet af Sparekassen Thy